

Identiteit Noord Groninger landschap

Noord Groningen is een open agrarisch veld met erven en dorpen als enige ruimtelijke componenten.
 Het patroon van de erven is zonder structuur, als een sterrenhemel.
 Het veld tussen de erven heeft natuurlijk ruimtelijke uitdrukking, het is vooral leeg, juist door die leegte kunnen de erven zo stralen.
 Het landschap is eenvoudig in opbouw en alleen puitsgewijs gelaagd, het kent geen complexe ruimtelijk overlappende structuren. Deze 'structuurloosheid' van de sterrenhemel is zeer draagkrachtig, ze zijn ontwikkelingen opnemen in nieuwe of veranderende punten zonder conflicten binnen of met de structuur.
 Noord Groningen is een landschap met een overweldigende autonome natuur of een indrukwekkend heroïsch ontwerp.
 Het landschap is de resultante van persoonlijke motieven.
 De 'sterren' zijn bijna allemaal prive eigendom. De ruimtelijke beheersing van het landschap is daarmee in private handen.
 De identiteit van het landschap is een nog levende authentieke boerenmores.
 Het totale gebied is duidelijk voelbaar boerenland.
 Culturele en ruimtelijke identiteit vallen hier samen. Dat is zeldzaam.
 Het gebied is een refugium voor boeren die elders in het land moeten wijken voor recreatie, natuur of verstedelijking.
 Het publiek is belang gaan stellen in de verschijningsvorm van dit prive landschap, het huidige ruimtelijke resultaat van de persoonlijke motieven waardoor het publiek ook gezien als mood.
 Vraag is het landschap een publiek of een ruimtelijk beeld als aansrecht of is het landschap een gemeenschap met een ruimtelijk beeld als gevolg.
 Wordt het gebied publiek en heeft de boer zich te voegen naar de burgermoraal of blijft het gebied privaat en heeft het publiek zich te voegen naar de boerenmores.
 De publieke vraag naar landschappelijke schoonheid en de beleefbaarheid ervan is op zich legitiem, maar kan niet voorbijgaan aan de persoonlijke motieven van de makers van dit landschap - de erfhouders.

Alle bestaande erftypen

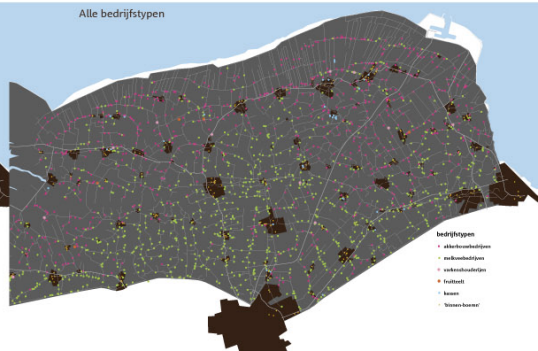
Alle erven

Alle boerenerven

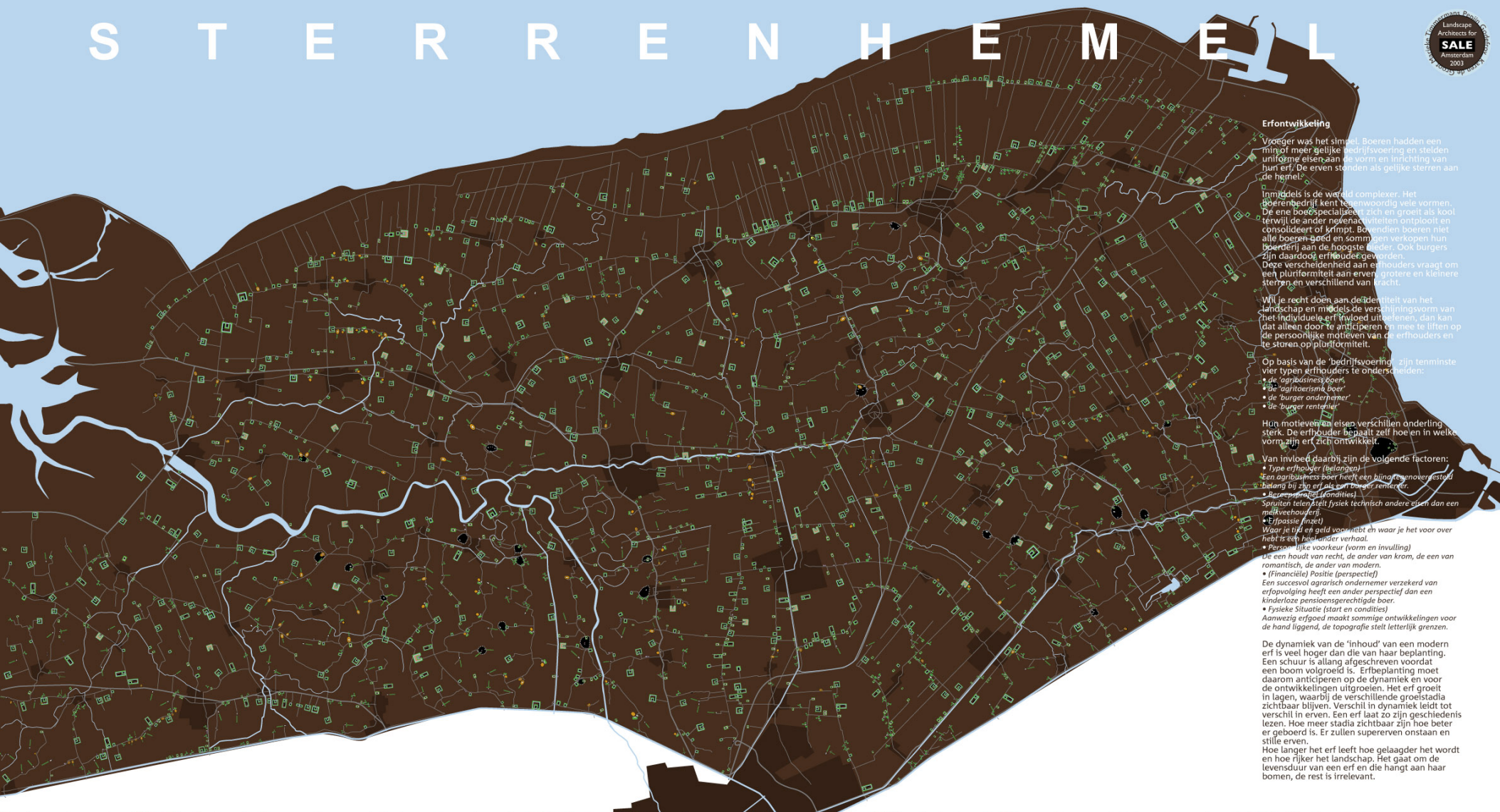
Alle burgererven

Alle bedrijfstypen

- alle bedrijfstypen
- alle boerenerven
- alle burgererven
- alle erven
- boeren
- visserij

S T E R R E N H E M E L

Erfontwikkeling

Vroeger was het simpel. Boeren hadden een min of meer gelijke, redelijk voering en stelden uniforme eisen aan de vorm en inrichting van hun erf. De erven stonden als gelijke sterren aan de hemel.

Inmiddels is de wereld complex. Het boerenbedrijf kent tegenwoordig vele vormen. De ene boer specialiseert zich en groeit als kool, terwijl de ander nietvervalsteltien ontplooit en consolideert of krimp. Bovendien boeren niet alle boeren goed en sommigen verkopen hun boerderij aan de hoogsteieder. Ook burgers zijn daardoor erfhouders geworden. Deze verscheidenheid aan erfhouders vraagt om een pluiformiteit aan erven: grotere en kleinere sterren en verschillend in kracht.

Wil je recht doen aan de diversiteit van het landschap en middels de versnippering van het individuele erf invloed uitoefenen, dan kan dat alleen door te anticiperen en mee te liften op de persoonlijke motieven van de erfhouders en te streven op pluiformiteit.

Op basis van de bedrijfsvoering zijn tenminste vier typen erfhouders te onderscheiden:

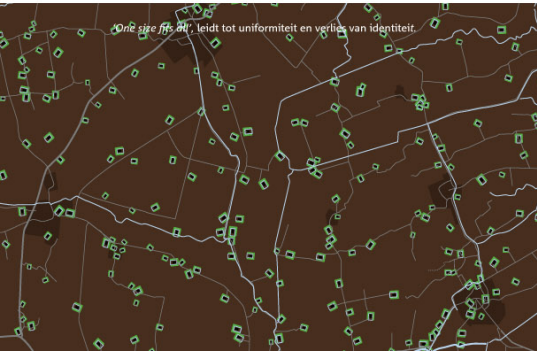
- de 'agribusiness boer'
- de 'burger onderneemer'
- de 'burger rentenier'

Hun motieven en eisen verschillen onderling sterk. De erfhouder bepaalt zelf hoe en in welke vorm zijn erf zich ontwikkelt.

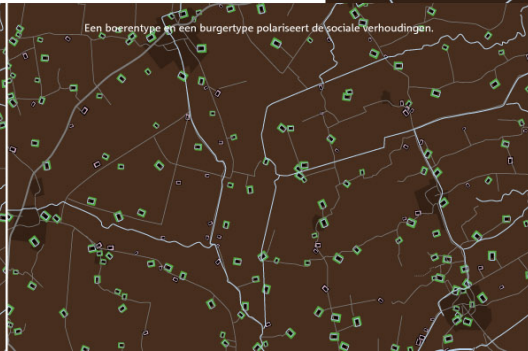
Van invloed daarbij zijn de volgende factoren:

- Type erfhouder (belangen)
- Een agribusiness boer heeft een bijna tekenoversteld belang bij zijn erf en een burger rentenier.
- Sociaal-technische factoren
- Spruiten telen stelt fysiek technisch andere eisen dan een melkveehouderij.
- Erfpositie (mact)
- Waar je telt en geld voor hebt en waar je het voor over hebt is een heel ander verhaal.
- Persoonlijke voorkeur (vorm en invulling)
- De een houdt van recht, de ander van krom, de een van romantisch, de ander van modern.
- (Financiële) Positie (perspectief)
- Een succesvol agrarisch ondernemer verzekerd van erfopvolging heeft een ander perspectief dan een kinderloze pensioengerechtigde boer.
- Fysieke Situatie (start en condities)
- Aanwezig erfgoed maakt sommige ontwikkelingen voor de hand liggend, de topografie stelt letterlijk grenzen.

De dynamiek van de 'inhoud' van een modern erf is veel hoger dan die van haar beplanting. Een schuur is allang afgeschreven voordat een boom volgroeid is. Erfbeplanting moet daarom anticiperen op de dynamiek en voor de ontwikkelingen uitgroeien. Het erf groeit in lagen, waarbij de verschillende groeistadia zichtbaar blijven. Verschil in dynamiek leidt tot verschil in erven. Een erf laat zo zijn geschiedenis lezen. Hoe meer stadia zichtbaar zijn hoe beter er geboerd is. Er zullen supererven ontstaan en stille erven. Hoe langer het erf leeft hoe laagder het wordt en hoe rijker het landschap. Het gaat om de levensduur van een erf en die hangt aan haar bomen, de rest is irrelevant.

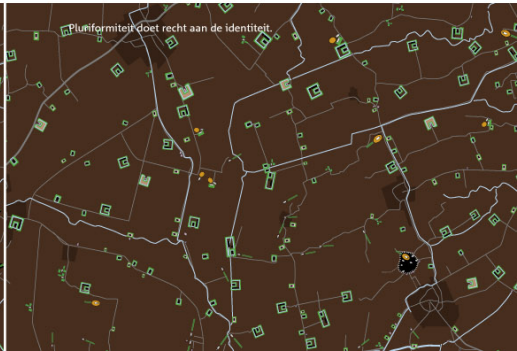
Een type erf leidt tot uniformiteit en verlies van identiteit.

Een boerentype en een burgerentype polariseert de sociale verhoudingen.

Een melkvee type en een akkerbouw type polariseert het landschap.

Pluiformiteit doet recht aan de identiteit.

O N T W I K K E L I N G

1 BOER AGRI-BUSINESS

Voert een rendabel modern bedrijf op het platteland, in een netwerk van andere businessboeren

- groeiperspectief, schaalvergroting
- last van recreanten
- geen behoefte aan nevenbewoning
- bedrijfs erf ingericht op technisch financieel rendement, uiterlijk irrelevant

2 BOER AGRI-TOERISME

Proeft het agrarische hoofd boven water te houden via nevenactiviteiten

- consolidatie, schaalverkleining
- behoefte aan recreanten
- (tijdelijke) nevenbewoning mogelijkheid
- multifunctioneel erf, ingericht op verschijningsvorm en bruikbaarheid

HUIDIGE ERFTYPEN

1 CARRE-ERVEN
1a groen&water-carre
1b water-carre
1c groen-carre

2 STAARTERVEN

3 BOSERVEN

4 WIERDERVEN
4a erf op wierd
4b erf naast wierd

PROTOTYPEN

PROTOTYPE 1: CARRE

PROTOTYPE 2: STAART

PROTOTYPE 3: BOSJE

PROTOTYPE 4: WIERDJE

t=1 ontwikkeling erf

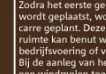
t=2 groei bedrijf

t=3 doorgroei bedrijf

t=1 ontwikkeling erf

t=1/t=2 erf en groei onderneming

t=2/3/4 nevenbewoning

Zodra het eerste gebouw in de carre wordt geplaatst, wordt de volgende carre gepland. Deze omkaderde ruimte kan benut worden voor de bedrijfsvoering of voor hobby's. Bij de aanleg van het derde carre is een windmolen toegestaan.

De staart groeit sneller dan het bedrijf. Gebouwen en opslag moeten lineair aan de laan geplaatst worden. Elke staart legitimteert een windmolen, waarbij $Hw = 0,5 Ls$: de lengte van de staart is tweemaal de hoogte van de toegestane windmolen.

Tegenover elke oppervlakte bedrijfsgebouw staat een dubbele oppervlakte bos. Het bos wordt in blokken gepland, dat geen singels. Gebouwen kunnen tussen de bosblokken geplaatst worden, of tegen de achtergrond van bos.

Tegenover elke oppervlakte bedrijfsgebouw staat de aanleg van een nieuwe wierd. Dat kan van lokale grond, maar ook volgens de traditie van huisafval. Gebouwen worden tussen de wierden geplaatst.

Binnen de carre's is ruimte voor nevenactiviteiten zoals een winkeltje, camping, zorgtaak, dagrecreatie. Na aanleg van het derde carre is binnen het 2e carre nevenbewoning toegestaan.

Tegen de achtergrond van de staart is enige ruimte voor nevenactiviteiten. Na aanleg van een tweede staart is nevenbewoning aan de kop van de eerste staart toegestaan.

De ruimte tussen bosjes kan benut worden voor nevenactiviteiten. Na aanleg van een tweede bosje is nevenbewoning toegestaan in het eerste bosje: elk bosje een huisje.

De ruimte tussen de wierdjes kan benut worden voor nevenactiviteiten. Nevenbewoning is in dit model niet toegestaan.

COMBINATIES

FRAGMENTEN

GEEN TYPOLOGIE

STRATEGIE

De agri-business boer heeft weinig belang bij zijn erf. Erfontwikkeling kopen, met geld of vrijheid voor bedrijfsontwikkeling.

STRATEGIE

De agri-toerisme boer kan belang hebben bij een 'behelpzaam' erf. Tot erfontwikkeling verleiden, met subsidies en laten zien voordelen.

BEROEP

akkerbouw melkvee varkens overig agrarisch burgers

ERFHOUDERS t=1

Boer agri-business 11 Boer agri-business 8 Boer agri-business 1 Boer agri-business 7 1-10

TOPOGRAFIE t=1

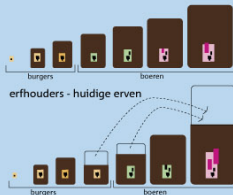
Boer agri-business 14 Boer agri-business 14 Boer agri-business 11 1-10

ERFHOUDERS t=2

Boer agri-business 7 Boer agri-business 14 Boer agri-business 1 Boer agri-business 11 1-10

TOPOGRAFIE t=2

Boer agri-business 7 Boer agri-business 14 Boer agri-business 1 Boer agri-business 11 1-10

Gebaseerd op autonome ontwikkelingen in de landbouw: afvlakking van de productiviteitsvertoelingscurve afname van 2-3% agrarische bedrijven per jaar, de grootste boeren blijven over, deze groeien sneller dan de kleine bedrijven schaalvergroting boeren erf - gem 120% in 10 jaar

P R O T O T Y P E N

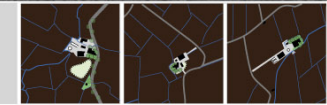

3 BURGER ONDERNEMER

Woon op het platteland vanwege ruimte
 - verborging, bebouwing en collectief
 - recreanten vaak gevestigd
 - nevenbewoning mogelijk gewenst
 - collectief wooneerf of woonwkerf,
 ingericht op verschijningsvorm en gebruik

4 BURGER RENTENIER

Woon op het platteland vanwege rust en vrijheid
 - krimp, reductie land en gebouwen
 - last van recreanten
 - geen behoefte aan nevenbewoning
 - prive wooneerf, ingericht op verschijningsvorm en wooncomfort

t=1 ontwikkeling erf	t=1/t=2 erfenis/groei onderneming	t=2/3/4 nevenbewoning	
			Binnen de carre's is ruimte voor toeristische activiteiten, vergelijkbaar met de agri-toerisme boer of het voeren van een niet agrarisch bedrijf. Na aanleg van de derde carre is binnen de tweede carre nevenbewoning toegestaan.
			Tegen de achtergrond van de staart is ruimte voor de onderneming Na aanleg van een tweede staart is nevenbewoning aan de kop van de eerste staart toegestaan.
			De ruimte tussen bosjes kan benut worden voor de onderneming Na aanleg van een tweede bosje is nevenbewoning toegestaan in het eerste bosje; elk bosje een huisje.
			De ruimte tussen de wierdjes kan benut worden voor de onderneming. Nevenbewoning is in dit model niet toegestaan.

t=1 ontwikkeling erf	t=1/t=2 erfenis/groei hobby's	
		Binnen de carre's kunnen tuinen aangelegd worden, paardebakken gemaakt, etc.
		Tegen de achtergrond van de staart kunnen tuinen aangelegd worden, paardebakken gemaakt, etc.
		Tussen de bosjes kunnen tuinen aangelegd worden, paardebakken gemaakt, etc.
		Tussen de wierden kunnen tuinen aangelegd worden, paardebakken gemaakt, etc.

BEELDEN OP TOPOGRAFIE

STRATEGIE
 De burger-ondernemer heeft belang bij zijn erf.
 Erfontwikkeling coachen, met belastingafrek en inhoudelijke begeleiding.

STRATEGIE
 De burger-rentenier heeft interesse in zijn erf en neemt zelf vaak initiatief.
 Bij erfontwikkeling Informeren, met kennis (en belastingafrek...).

ERFHOUDERS t=3 TOPOGRAFIE t=3

WIE ZAL DAT BETALEN?

Bij het indienen van een bouw aanvraag wordt een erfplan vereist, gebaseerd op een prototype. Elke bouwkundige verandering zet positieve erfontwikkeling in gang.

De provincie moet laten zien dat de waarde die zij toekent aan haar landschapsschoon haar ook wat waard is. Provinciaal budget kan als subsidie of investeringspremie ter stimulans aan de erfhouder worden aangeboden.

De recreerende burger heeft een eigen belang. Deze wil iets moois zien onder het fietsen. Middels een recreatiebudget kan een representatieve route met modelerven worden gerealiseerd als pilotproject met sneeuwbaaleffect.

ONTWIKKELINGSKOSTEN TOTALE STUDIEGEBIED			
	aantal	€ 5.000,- per erf	€ 10.000,- per erf
burgererven	557 22%	€ 2,8 miljoen	€ 5,5 miljoen
boerenerven	1986 78%	€ 9,9 miljoen	€ 19,9 miljoen
totaal erven	2543 100%	€ 12,7 miljoen	€ 25,4 miljoen

ONTWIKKELINGSKOSTEN ROUTE GRONINGEN-WADDENZEE			
	aantal	€ 5.000,- per erf	€ 10.000,- per erf
burgererven	26 21%	€ 130.000,-	€ 260.000,-
boerenerven	56 79%	€ 280.000,-	€ 560.000,-
totaal erven	82 100%	€ 410.000,-	€ 820.000,-

E R F S C H O L T E N S

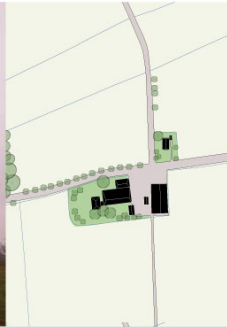
Een bloeiend akkerbouwbedrijf uit z'n romantische historie gegroeid.

Het erfgoed staat leeg, de oude bommering gekapt (lepiekte).

Bestaande situatie: een vervallen boerderij, een grote utilitaire schuur en een nieuw woonhuis.

Prototype staart: een ruimtelijke ruggengraat bindt de losse elementen aan elkaar.

Elementaire restauratie van het oorspronkelijk erf.

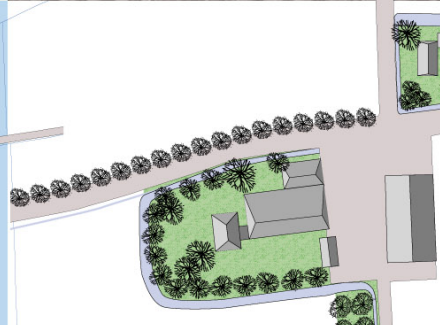
Prototype staart: de nieuwe schuur vereist een laan.

Windmolen: de staartbonus gehaald

Een tweede laan legitimeert een extra huis.

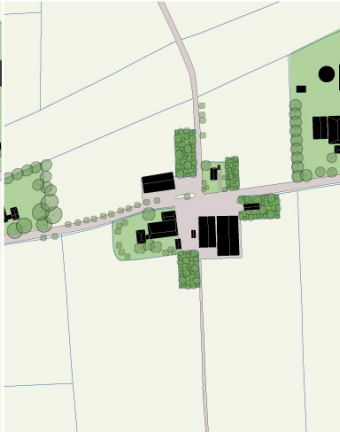
Modernisering: ruimte voor superschuur

Erfontwerp eerste stap: aanplant staart en incasseren bonus.
 Bomen naar keuze, suggestie: oorspronkelijk erf Ulmus, staart Fraxinus
 - schaal 1:1250 -

Prototype bosje: nieuwe schuren en een dubbel volume aan blokbosjes maken een compact erf gericht op een centrum.

Uitbreiding: schuren huisjes en bosjes vormen samen een intiem gehuchtje.

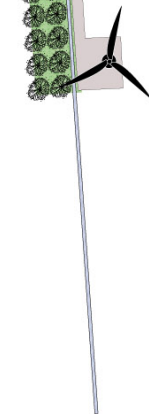
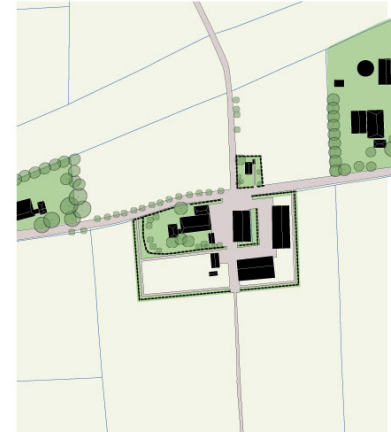
Prototype carré: modern erf, musealisering oude boerderij.

Modernisering: breuk met romantiek, oude boerderij wordt archeologische vindplaats.

Dubbelcarré: oude en nieuwe bedrijf samen in één erf gevat.

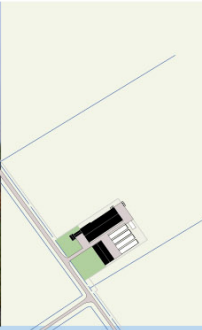
E R F K L I J N

De boerderij open en bloot in het lege land

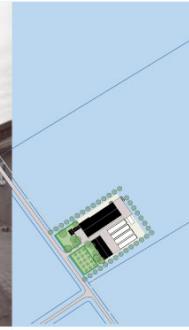
Boer Klijn. Bestaande situatie: start.

Erfkracht 0, windkracht 10.

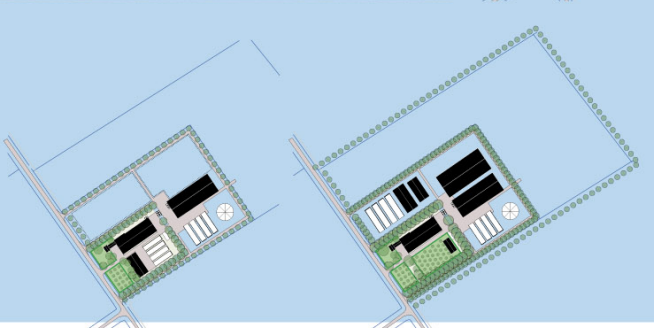
Prototype carré: eerste ring rond bestaand erf, windvanger, blikvanger.

Klijn erf aangekleed, a star is born.

Vitrage tussen buiten en binnen.

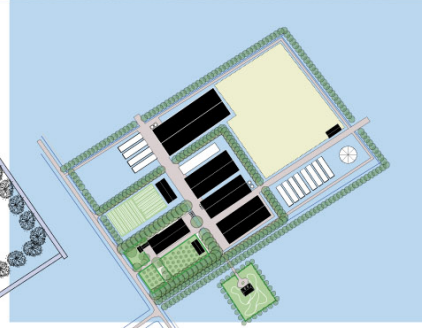
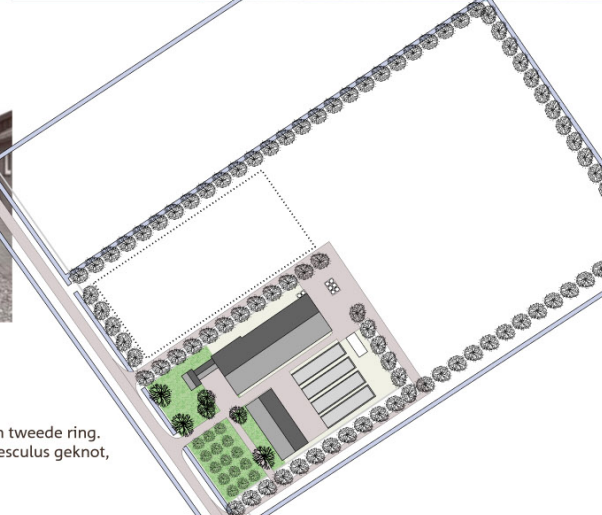

Boer groter. Modernisering en groei: tweede ring.

Perspectief superboer. Tweede ring vol: derde ring staat klaar.

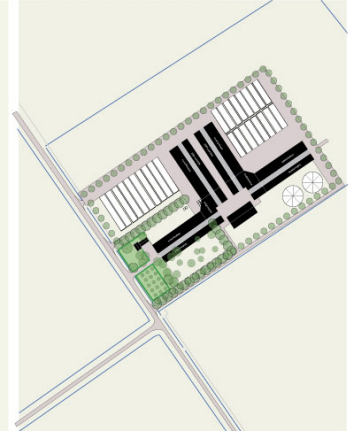
Het carré maakt een ruimte van het erf, een geborgen plek.

Superboer. Overstijging van het eengezinsbedrijf, een extra huis.

Erfontwerp eerste stap: aanplant eerste en tweede ring.
Bomen naar keuze, suggestie: Fraxinus, Aesculus geknot,

Maximale expansie eengezinsbedrijf carré: industriële melkveeterminal binnen de tweede ring.

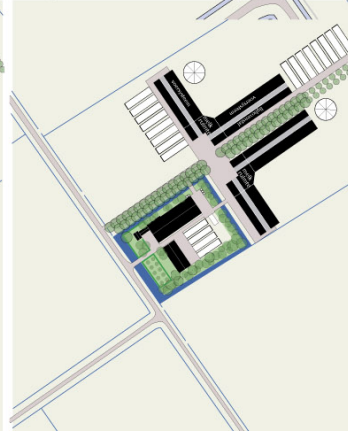
Prototype staart: aan het oorspronkelijk erf (eventueel afgebakend) vastgekoppeld een duurzame ruggengraat.

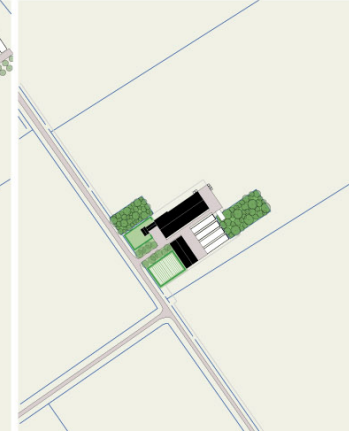
Uitbreiding: de staart wordt langer. Een dwarstaart legitimeert een extra woning.

Maximale expansie eengezinsbedrijf: industriële melkveeterminal op de staart.

Prototype bosje: dubbele bouwvolume in blokbos aanplant.

Maximale expansie eengezinsbedrijf: industriële melkveeterminal.

